

INTERNATIONAL JOURNAL ALISHER NAVOIY

SPECIAL
ISSUE 2026

80 YOSHINGIZ MUBORAK BO‘LSIN!

AZIZ MUSHTARIY!

Jurnalimizning ushbu soni muborak 80 yoshini qarshilayotgan professor Ibodulla Kamolovich Mirzayevning ilmiy merosi, navoiyshunoslik, lingvopoetika va tarjimashunoslik sohalarining rivojlanishiga bag‘ishlangan teran tadqiqotlarni o‘z ichiga oladi. Maqolalarning asosiy mazmunini Amir Xusrav Dehlaviy va Alisher Navoiy “Xamsa”larining birinchi dostonlaridagi so‘fiylar axloqiy qiyofasining qiyosiy talqinidan tortib, Rossiya navoiyshunosligida Alisher Navoiy hayoti va ijodining tadqiqigacha, “Favoyid-ul kibar” devonida keksalik simfoniyasidan Erkin Vohidovning Navoiy poetikasiga interpretatsion yondashuvigacha keng ko‘lamli mavzular tashkil etadi. Shuningdek, Hazrat Navoiy zikr qilgan termizlik avliyolar, G‘arb va Sharq: Ibodulla Mirzayevning Y.E.Bertels ilmiy merosi tarjimalari masalasi, so‘z va ma’no xizmatidagi olim, professor I.K.Mirzayev ilmiy maktabi: milliy poydevor va jahon filologik tafakkuri integratsiyasi, o‘zbek lingvopoetikasining ilmiy-nazariy asoschisi: ilmiy meros va tadqiq tamoyillari kabi ustoz hayoti va ilmiy faoliyatiga oid tadqiqotlar navoiyshunoslik sohasida yangi ufqlarni ochib beradi. Tahrir hay’ati sifatida navoiyshunoslik merosiga nur sochuvchi ushbu boy ilmiy xazinani sizlarga taqdim etayotganimizdan mamnunmiz.

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI

MAXSUS SON

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ АЛИШЕР НАВОИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР

INTERNATIONAL JOURNAL ALISHER NAVOIY
SPECIAL ISSUE

TOSHKENT - 2026

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ АЛИШЕР НАВОИЙ | INTERNATIONAL JOURNAL ALISHER NAVOIY

№SI (2026) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-1419-2026-SI>

BOSH MUHARRIR: | ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР: | CHIEF EDITOR:

MIRZAYEV IBODULLA
f.f.d., professor (O'zbekiston)
МИРЗАЕВ ИБОДУЛЛА
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
MIRZAYEV IBODULLA
DSc, professor (Uzbekistan)

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI: | ЗАМЕСТИТЕЛЬ
ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА: | DEPUTY CHIEF EDITOR:

JABBOROV NURBOY
f.f.d., professor (O'zbekiston)
ЖАББОРОВ НУРБОЙ
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
JABBOROV NURBOY
DSc, professor (Uzbekistan)

TAHRIRIY HAY'ATI:

Muhiddinov Muslihiddin
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Dilorom Salohiy
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Sodiqov Qosimjon
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Binnatova Almaz Ulvi
f.f.d., professor (Ozarbayjon)
To'xliyev Boqijon
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Shodmonov Nafas
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Asadov Maqsud
f.f.d., dotsent (O'zbekiston)
Yo'ldoshev Qozoqboy
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Jo'raqulov Uzoq
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Funda Toprak
f.f.d., professor (Turkiya)
Nabiulina Guzal
f.f.d., professor (Tatariston)
Yusupova Dilnavoz
DSc, professor (O'zbekiston)
Sirojiddin Xo'jaqulov
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Rahim Ibrohim
f.f.d., professor (Afg'oniston)
Turobov Abdurahim
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Muhitdinova Badia
DSc, professor (O'zbekiston)
Muhammadiyev Ahadjon
DSc, dotsent (O'zbekiston)
Suvonova Jumagul
f.f.n., dotsent (O'zbekiston)
Mirzayev Rahmatilla
y.f.n., dotsent, huquqshunos (O'zbekiston)
Abdullayeva Albina
f.f.n., dotsent (O'zbekiston)
Sultanov Tulkin
PhD, dotsent (O'zbekiston)
Ubaydullayev Normuhammad
PhD, dotsent (O'zbekiston)
Ruzmanova Roxila
dots., mas'ul kotib (O'zbekiston)
Narziyeva Ma'mura
PhD, kotib (O'zbekiston)

ILMIY MASLAHAT KENGASHI

Xalmuradov Rustam
t.f.d., professor (O'zbekiston)
Sirojiddinov Shuhrat
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Eshqobil Shukur
O'zbekiston Respublikasida
xizmat ko'rsatgan madaniyat
xodimi, shoir (O'zbekiston)
Rixsiyeva Gulchehra
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Benedek Peri
f.f.d., professor (Vengriya)
Olimov Karomatillo
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Dadaboyev Hamidulla
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Shomusarov Shorustam
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Dyu Rye Andre
f.f.d., professor (Fransiya)
Hamroyev Juma
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Aftondil Erkinov
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Hasanov Shavkat
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Umurova Go'zal
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Xalliyeva Gulnoz
f.f.d., professor (O'zbekiston)
Alim Labib
f.f.d., professor (Afg'oniston)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Мухиддинов Муслихиддин
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилором Салохий
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Содиқов Қосимжон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Биннатова Алмаз Улви
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Тухлиев Бокижон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Шодмонов Нафас
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Асадов Максуд
д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Юлдашев Казакбай
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Журакулов Узок
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Фунда Топрак
д.ф.н., профессор (Турция)
Набиуллина Гузаль
д.ф.н., профессор (Татаристан)
Юсупова Дилнавоз
DSc, профессор (Узбекистан)
Сирожиiddин Хужакулов
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Рахим Иброхим
д.ф.н., профессор (Афганистан)
Туробов Абдурахим
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Мухитдинова Бадиа
DSc, профессор (Узбекистан)
Мухаммадиев Ахаджон
DSc, доцент (Узбекистан)
Сувонова Жумагул
к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Мирзаев Рахматилла
к.ю.н., доцент (Узбекистан)
Абдуллаева Альбина
к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Султанов Тулкин
PhD, доцент (Узбекистан)
Убайдуллаев Нормухаммад
PhD, доцент (Узбекистан)
Рузманова Рохила
доц., отв. секретарь (Узбекистан)
Нарзиева Мамура
PhD, секретарь (Узбекистан)

НАУЧНО-КОНСУЛЬТАТИВНЫЙ СОВЕТ:

Халмурадов Рустам
д.т.н., профессор (Узбекистан)
Сирожиiddин Шухрат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Эшқобил Шукур
Заслуженный работник культуры
Республики Узбекистан, поэт (Узбекистан)
Рихсиева Гулчехра
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бенедек Пери
д.ф.н., профессор (Венгрия)
Олимов Кароматилло
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дадабаев Хамидулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Шомусаров Шорустам
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дю Рье Андре
д.ф.н., профессор (Франция)
Хамроев Джума
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Афтондил Эркинов
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Хасанов Шавкат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Умурова Гузал
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Халлиева Гулноз
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Алим Лабиб
д.ф.н., профессор (Афганистан)

EDITORIAL BOARD:

Mukhiddinov Muslikhiddin

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Dilorom Salokhiy

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Sodikov Kosimjon

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Binnatova Almaz Ulvi

Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)

Tukhliev Bokijon

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Shodmonov Nafas

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Asadov Makhsud

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Yuldoshev Kozokboy

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Jurakulov Uzok

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Funda Toprak

DSc, prof. (Türkiye)

Nabiulina Guzal

DSc., prof. (Tatarstan)

Yusupova Dilnavoz

DSc, prof. (Uzbekistan)

Sirojiddin Khujakulov

DSc, prof. (Uzbekistan)

Rakhim Ibrokhim

DSc, prof. (Afghanistan)

Turobov Abdurakhim

DSc, prof. (Uzbekistan)

Mukhitdinova Badia

DSc, prof. (Uzbekistan)

Mukhammadiyev Akhadjon

DSc, assoc. prof. (Uzbekistan)

Suvonova Jumagul

PhD, assoc. prof. (Uzbekistan)

Mirzayev Rahmatilla

PhD, assoc. prof. (Uzbekistan)

Abdullayeva Albina

PhD, assoc. prof. (Uzbekistan)

Sultanov Tulkin

PhD, assoc. prof. (Uzbekistan)

Ubaydullayev Normuhammad

PhD, assoc. prof. (Uzbekistan)

Ruzmanova Rokhila

Assoc. prof., Exec. Sec. (Uzbekistan)

Narziyeva Ma'mura

PhD, Secretary (Uzbekistan)

SCIENTIFIC ADVISORY BOARD:

Khalmuradov Rustam

Doc. of technic. scien., prof. (Uzbekistan)

Sirojiddinov Shukhrat

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Eshqobil Shukur

Honored Worker of Culture of the Republic of Uzbekistan, poet (Uzbekistan)

Rikhsieva Gulchekhra

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Benedek Peri

Doc. of philol. scien., prof. (Hungary)

Olimov Karomatullo

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Dadaboev Khamidulla

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Shomusarov Shorustam

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Dyu Rye Andre

Doc. of philol. scien., prof. (France)

Khamroev Juma

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Aftondil Erkinov

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Khasanov Shavkat

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Umurova Guzal

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Khallieva Gulnoz

Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Alim Labib

Doc. of philol. scien., prof. (Afghanistan)

NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI

1.	Muslihiddin Muhiddinov AMIR XUSRAV DEHLAVIY VA ALISHER NAVOIY “XAMSA”LARINING BIRINCHI DOSTONLARIDA SO‘FIYLAR AXLOQIY QIYOFASINING QIYOSIY TALQINI.....	9
2.	Abdurrahman GÜZEL KAYGUSUZ ABDAL’IN BİLİNMEYEN ÇAĞATAYCA BİR GAZELİ.....	20
3.	Dilorom SALOHİY ALISHER NAVOIY IJODINING BADIY MOHIYATI HAQIDA MUMTOZ TADQIQOT.....	29
4.	Usmon QOBILOV ALISHER NAVOIY “XAMSA”SINING XX ASR BOSHLARIDAGI ILMIY TALQINIGA DOIR.....	35
5.	Sirojiddin XO‘JAQULOV O‘ZBEK ADABIYOTIDA BAZMU RAZM YOKI HAYOT VA SHODLIK MANZUMASI BORASIDA MUHIM TADQIQOT.....	47
6.	Dilnavoz YUSUPOVA ALISHER NAVOIYNING HIKMAT ILMIDAGI USMONLI IZDOSHI.....	54
7.	Mubarak ATANIYAZOVA “FAVOYID UL-KIBAR” DEVONIDA KEKSALIK SIMFONIYASI.....	65
8.	Badea MUHIDDINOVA ROSSIYA NAVOIYSHUNOSLIGIDA ALISHER NAVOIY HAYOTI VA IJODINING TADQIQI.....	79
9.	Atilla Nazim o‘g‘li SULAYMANLI ERKIN VOHIDOVNING NAVOIY POETIKASIGA INTERPRETATSION YONDASHUVI (“G‘azal sehri” turkumida besh g‘azalning poetik-falsafiy talqini).....	85
10.	Diyora ABDUJALILOVA ALISHER NAVOIYNING “HAYRAT UL-ABROR” VA YAHYOBAY TOSHLIJALINING “GULSHAN UL-ANVOR” DOSTONLARIDA POETIK ARXITEKTONIKA.....	91
11.	Dilrabo NAZAROVA TEMURIYLAR DAVRIDA XAMSANAVISLIK.....	98

NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI

12.	Kemal Yavuz ATAMAN ALİ ŞİR NEVÂÎ’NİN TÜRK DİLİ VE HALKIN DİLİ TERCİHİNİN KURANÎ TEMELLERİ.....	103
13.	Zokir BAYNAZAROV ETNONIMLARNING LINGVOMADANIY XUSUSIYATLARI VA ULARNING TARIXIY LISONIY MANZARADAGI O‘RNI (<i>Alisher Navoiy asarlari misolida</i>).....	112

NAVOIYSHUNOSLIKKA BAXSHIDA UMR

14.	Aftondil ERKINOV G‘ARB VA SHARQ: IBODULLA MIRZAYEVNING Y.E.BERTELS ILMIY MEROSI TARJIMALARI MASALASI.....	119
15.	Olimjon DAVLATOV HAZRAT NAVOIY ZIKR QILGAN TERMIZLIK AVLIYOLAR.....	126

16. Abdurayim TUROBOV	
SO‘Z VA MA‘NO XIZMATIDAGI OLIM (<i>professor Ibodulla Kamolovich Mirzayev</i> <i>tavalludining 80 yilligiga</i>).....	131
17. Axadjon MUHAMMADIYEV	
PROFESSOR I.K. MIRZAYEV ILMIY MAKTABI: MILLIY POYDEVOR VA JAHON FILOLOGIK TAFAKKURI INTEGRATSIYASI.....	137
18. Roxila RUZMANOVA	
FILOLOGIK TA‘LIM FIDOYISI.....	141
19. Ma‘mura NARZIYEVA	
O‘ZBEK LINGVOPOETIKASINING ILMIY-NAZARIY ASOSCHISI: ILMIY MEROS VA TADQIQ TAMOYILLARI.....	146

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL

Başkent Üniversitesi

Ali Şir Nevâyî Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü

E-posta: aguzel56@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2896-1156

KAYGUSUZ ABDAL'IN BİLİNMEYEN ÇAĞATAYCA BİR GAZELİ

For citation: Abdurrahman Guzel. AN UNKNOWN CHAGATAI GHAZAL BY KAYGUSUZ ABDAL. *Alisher Navoi*. 2026, sp. *Issue*.

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.23324792>

Annotatsiya

Ushbu maqolada XIV asrning oxiri va XV asrning birinchi yarmida yashagan Kayg'usiz Abdolning Berlin kutubxonasidagi Marburg nusxasida o'rin olgan va ilgari fan olamiga noma'lum bo'lgan to'qqiz baytdan iborat Chag'atoycha g'azali nashr etilgan, shu bois Anadolu va Turkiston hududlari orasidagi ildiz otgan madaniy hamda adabiy aloqalar chuqur o'rganilgan. Tadqiqotda qadimgi turkiy tildan keyin shakllangan G'arbiy va Shimoli-Sharqiy turkiy tillar tarmoqlarining taraqqiyot yo'nalishi qisqacha yoritilgan, Temur va uning avlodlari davrida cho'qqiga chiqqan Chag'atoy turkiy tilining Usmonli shoirlari hamda poetikasiga ko'rsatgan hal qiluvchi ta'siri baholangan. Alanya sancakbeyining o'g'li bo'lgan Alouddin G'aybiy xalq va devon she'riyatini sintez qilgan holda barmoq va aruz vaznlarini mahorat bilan qo'llagani, asarlarida klassik diniy-tasavvufiy unsurlar bilan bir qatorda go'yo syurrealistik xususiyat kasb etuvchi ong osti obrazlariga o'rin bergani ta'kidlangan. Matnning fonetik va morfologik tahlillari natijasida shoir kulliyotida unilarning tushishi, torayishi/tekislanishi, egalik qo'shimchalari va undoshlar o'zgarishi kabi Sharqiy turkiy til xususiyatlari ustunlik qilishi ilmiy diqqat bilan aniqlangan. Aruzning "Mafoiylun mafoiylun faulun" bahrida bitilgan g'azarning asl matni va transkripsiyasi ilm ahliga taqdim etilgan; shuningdek, Kayg'usiz Abdol asarlaridagi uyg'urcha so'z boyligi hamda "Devonu lug'atit turk" va "Dede Qo'rqu" matnlarida uchraydigan maqollar, iboralar va qoliplar bilan ko'rsatgan kuchli o'xshashliklar yuzaga chiqarilgan. Shu yo'nalishda ikki mintqa orasidagi adabiy o'zaro ta'sir faqatgina matn ko'chirish bilan cheklanib qolmay, balki umumiy til va tafakkur olamining mahsuli ekani anglashilgan. Ipak yo'li, Ziravorlar yo'li va Hajj yo'li o'qiga asoslangan tarixiy-madaniy aloqa tarmoqlari vositasida Anadolu va Turkiston o'lkalararo qurilgan mustahkam xotira ko'priklari tadqiq qilingan; Ahmad Yassaviy, Yunus Emro, Kayg'usiz Abdol va Alisher Navoiy chizig'ida shakllangan umumiy sivilizatsiya havzasining boyligi namoyish etilgan.

Kalit so'zlar: Kayg'usiz Abdol, Chag'atoy turkiy tili, Marburg nusxasi, tasavvuf adabiyoti, madaniy aloqalar.

НЕИЗВЕСТНАЯ ЧАГАТАЙСКАЯ ГАЗЕЛЬ КАЙГУСУЗ АБДАЛА

Проф. Др. Абдурахман ГЮЗЕЛЬ
Башкентский университет

Директор Центра исследований и применения им. Алишера Навои

Эл. почта: aguzel56@gmail.com

Тел.: 905325093669

Orcid: 0000-0003-2896-1156

АННОТАЦИЯ

В данной статье публикуется ранее неизвестная научному миру чагатайская газель из девяти бейтов Кайгусуза Абдала, жившего в конце XIV — первой половине XV века и чье произведение сохранилось в Марбургской рукописи Берлинской библиотеки; в связи с этим глубоко исследуются уходящие корнями вглубь веков культурные и литературные связи между анатолийским и туркестанским ареалами. В исследовании вкратце освещается траектория развития ветвей западного и северо-восточного тюркских языков, сформировавшихся после древнетюркского периода, а также оценивается решающее влияние чагатайского тюркского языка, достигшего своего расцвета в эпоху Тимуридов, на османских поэтов и поэтику. Подчеркивается, что Алаэддин Гайби, бывший сыном санджак-бея Алании, мастерски сочетал народную и диванную поэзию, виртуозно используя силлабическую и арузную системы стихосложения, а в его произведениях наряду с классическими религиозно-суфийскими элементами нашли отражение образы подсознания, носящие почти сюрреалистический характер. В результате фонетического и морфологического анализа текста с научной точностью установлено, что в корпусе произведений поэта преобладают такие особенности восточнотюркского языка, как выпадение гласных, выравнивание, суффиксы принадлежности и изменения согласных. Читательской и научной общественности представлены оригинальный текст и транскрипция газели, написанной в бахре аруза «*Мефаилюн Мефаилюн Феулюн*»; кроме того, выявлены сильные параллели между лексикой уйгурского происхождения в творчестве Кайгусуза Абдала и пословицами, идиомами и формулами, встречающимися в текстах «*Дивани лугат ат-тюрк*» и «*Книги моего деда Коркута*». В этом русле осмыслено, что литературное взаимодействие между двумя регионами не ограничивалось лишь передачей текстов, а являлось продуктом общего языкового и ментального пространства. Исследованы прочные мосты памяти, выстроенные между анатолийской и туркестанской географиями посредством историко-культурных каналов связи, центрированных вокруг Шелкового пути, Пути специй и паломнического пути; продемонстрировано богатство общего цивилизационного бассейна, сформировавшегося на линии Ахмеда Ясави, Юнуса Эмре, Кайгусуза Абдала и Алишера Навои.

Ключевые слова: Кайгусуз Абдал, чагатайский тюркский язык, Марбургская рукопись, суфийская литература, культурные связи.

A UNKNOWN CHAGATAY GHAZAL OF KAYGUSUZ ABDAL

Prof. Dr. Abdurrahman GÜZEL

Başkent University

Director of the Alisher Navoi Research and Application Center

E-mail: aguzel56@gmail.com

Phone: 905325093669

Orcid: 0000-0003-2896-1156

ABSTRACT

In this article, a nine-couplet Chagatay ghazal by Kaygusuz Abdal—who lived in the late 14th and the first half of the 15th century—housed in the Marburg Manuscript at the Berlin Library and previously unknown to the scholarly world, has been published, and the deep cultural and literary ties between the Anatolian and Turkestan spheres have been thoroughly examined. The study outlines the developmental trajectory of the Western and North-Eastern Turkic branches formed after Old Turkic,

and evaluates the decisive impacts of Chagatay Turkic, which reached its zenith during the era of Timur and his sons, on Ottoman poets and poetics. It is noted that Alaaddin Gaybi, the son of the Sanjak Bey of Alanya, masterfully utilized both syllabic and prosodic meters by synthesizing folk and divan poetry, incorporating subconscious imagery bearing a surrealist nature alongside classical religious-Sufi elements in his works. As a result of phonetic and morphological analyses of the text, it has been meticulously determined that Eastern Turkic features such as vocal reductions, flattening, possessive suffixes, and consonant shifts are densely present in the poet's corpus. The original text and transcription of the ghazal, written in the “Mefâîlün Mefâîlün Feûlün” meter of the *hezec* bahrain, have been presented to the scholarly community; furthermore, the strong parallels demonstrated by Kaygusuz Abdal's vocabulary of Uighur origin with proverbs, idioms, and formulas found in *Divânü Lügati't-Türk* and *Dede Korkut* texts have been revealed. Accordingly, it is understood that the literary interaction between the two spheres was not limited merely to textual transmission, but was rather the product of a shared language and mental universe. The unshakable memory bridges established between the geographies of Anatolia and Turkestan via historical cultural transmission networks centered around the Silk Road, Spice Road, and Hajj Route have been scrutinized, bringing to light the richness of the common civilization basin formed along the line of Ahmed Yesevî, Yunus Emre, Kaygusuz Abdal, and Ali Shîr Nevâyî.

Keywords: Kaygusuz Abdal, Chagatay Turkic, Marburg manuscript, Sufi literature, cultural ties.

Giriş

Çağatayca (Doğu Türkçesi), Eski Türkçeden sonra ortaya çıkan yeni yazı dillerinden biridir. Eski Türkçe ise Türkçenin ilk gramer şekillerini ihtiva eden ana devredir. Bu devre XII–XIII. asra kadar devam etmiştir. Daha sonraki dâhilî ve hâricî gelişme ve değişiklikler neticesinde yerini yeni yazı dilleri devresine bırakmıştır. Eski Türkçeden sonra iki yazı dili ortaya çıkmıştır.

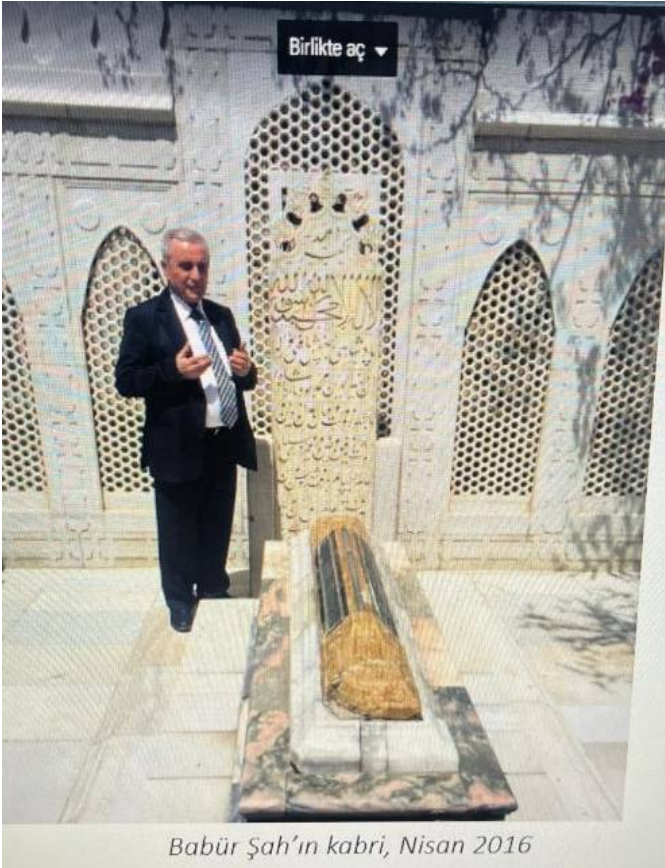
1. **Batı Türkçesi:** *Oğuz şivesine dayanan ve XIII. Asırdan başlayarak Batı Türklük sahasından bugüne kadar devam eden yazı dilidir.*
2. **Kuzey Doğu Türkçesi:** *Orta Asya ve Kuzey sahasında Eski Türkçe'nin daha yakın bir devamı olarak XIII-XIV. Asırlarda kullanılan yazı dilidir. Bu yazı dili de XV. Asırdan itibaren, Doğu ve Kuzey Türkçesi olmak üzere ikiye ayrılmıştır.*

Doğu Türkçesine “ÇAĞATAYCA” adı sonradan verilmiştir. Bu yazı dili, doğrudan Han Çağatay ile ilgili olmayıp Timur ve oğulları ile onları takip eden Orta Asya ve Hindistan devirleri edebiyatının yazı dilidir. Bu sebeple XIV. asır sonlarında başlayıp **Alî Şîr Nevâî** ile en yüksek zirvesine ulaşmış; XV. ve XVI. asırlarda en parlak devrini yaşamıştır. Daha sonraki asırlarda da edebî tesirini kuvvetle sürdürmüş ve nihayet yerini **“Modern Özbekçe’ye”** bırakmıştır.

Nevayî ile zirveye ulaşan bu edebî sahadaki eserlerin, hatta *gramer ve lügatlerin* sayısı pek fazladır. Bunlar üzerine bugüne kadar derinlemesine bir araştırma yapılmamıştır. Ancak **Nevayî**'nin hayatı, eserleri ve edebî kişiliği araştırılmıştır. Bunlardan bir kısmı müstakil olmakla beraber, bazıları da **Nevayî**'ye nazire şeklindedir.

Son zamanlarda Türkiye’de bu sahada bazı araştırmalar başlamıştır. Bunlardan ilki K. Erarslan'ın **“Seydi Ali Reis'in Çağatayca Gazelleri”** nden 22 gazelin transkripsiyonudur. Hemen müteakip yıllarda **O. F. Sertkaya**, **“Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri”** başlığı altında ilk ciddi çalışmayı başlatmıştır.

Sertkaya, Osmanlı Şairlerinin, **Nevayî**'ye nazire olarak, Çağatay şivesi ile yazdıkları gazellerden **Nedim** ve **Şeyh Galib'e** ait olanlarını **“Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri”** adlı makalesinde yine **Ahmed-i Dai**, **Karamanlı Nizami**, **Refi-i Amidi**, **Fasih Ahmed Dede** ve **Benli-zâde İzzet Mehmet Efendi'nin** Çağatay şivesiyle yazılmış **tahmisini** ve **Za'ifi'nin Osmanlı Türkçesi**, **Arapça**, **Çağatayca Türkçesi** ve **Farsça** beyitlerle yazdığı **mülemmasını**, bu serinin ikinci makalesinde neşretmiştir.

Babür Şah'ın kabri, Nisan 2016

Ali Şîr Nevâî, Nisan 2016 (Abdurrahman Güzel)

Sertkaya, “*Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri III, Uygur Harfleriyle yazılmış Bazı Manzum Parçaları I*” adlı makalesinde ise ilk bölümde, **Bahî** mahlaslı bir şairin **Nevayî**’nin bir gazeline Çağatay şivesiyle yaptığı **iki nazirenin** transkripsiyonu metnini, ikinci bölümde yazarı bilinmeyen 17 beyitlik bir kaside ile **Lütfî**’nin bir metnini, son bölümde ise transkripsiyonu verilen metinlerin tıpkı basımı yayınlanmıştır. **Sertkaya** dördüncü makalesinde de **Safî**’nin bir *Gazeli*, **Sultan I. Selim**’in bir beyti ile bir gazeli, **Amri**’nin bir rubaisi, **Dükakinzade Ahmed**’in bir *muhammesi*, **Fuzulî**’nin bir *tahmisi*, **Kâtibi (Seydî Ali Reis)**’nin üç gazeli, beş tarih manzumesi, bir *kıtası*, **Sai**’nin bir tarih manzumesi, **Nedim-i Kadim**’in bir rubaisi ve **Refi-i Amidi**’nin bir gazeli olmak üzere **on sekiz** yeni örnek verilmiştir. Bu **gazeller Doğu Türkçesinin** gramer hususiyetlerini açık bir şekilde taşımaktadır. **Sertkaya** bu gazellerin hem nüsha farklarını hem de gramer hususiyetlerini ele almıştır.

Bilindiği üzere Çağatayca, Alî Şîr Nevâî zamanında zirvesine ulaşmıştır. Yalnız Nevâî’den önce de pek çok Osmanlı şairi Çağatay şivesiyle manzum eserler kaleme almıştır. Anadolu’da Farsça ve Arapçanın edebî birer dil olarak hâkim olduğu dönemlerde, Doğu Türkçesinin (Çağataycanın) de edebî bir cazibe merkezi ve ifade vasıtası olması bir zaruretti. İşte bu sebeple pek çok Osmanlı şairi Çağatayca eserler vermiştir; bunlardan biri de **KAYGUSUZ ABDAL**’dir. **Kaygusuz Abdal**, XIV. asrın sonu ile XV. asrın ilk yarısında yaşamıştır. Alanya (Antalya) Sancak Beyi’nin oğludur. Asıl adı “Alâüddin Gaybî”dir. Menâkıbnâmeye göre 18 yaşında iken Abdal Mûsâ’ya intisap etmiştir. Burada şeyhine 40 yıl hizmet ettiği rivâyet edilir. O; Arapça, Farsça ve Türk dilinin muhtelif lehçelerini bilmektedir. İyi bir tahsil görmüştür.

Kaygusuz Abdal, Yunus Emre gibi hem hece hem de aruz vezinleriyle hikmetler yazmış, iki vezni de kudretle kullanmıştır. Ayrıca ustalığını sâde ve kısa cümleleriyle, ahenkli üslubunu nesirde de göstermiştir.

Kaygusuz Abdal; mensur ve manzum bütün eserlerinde yer yer dinden, tasavvuftan, tarikatlardan, âyet ve hadislerden, büyük sûfilerden, Orta Asya edebiyatına ait bazı motiflerden ve İran edebiyatına ait unsurlardan

bahseder. Bazı şiirleri, şuuraltı âleminin intibalarıyla örülmüş, âdeta sürrealist şiirin erken bir numunesini vermektedir

Kaygusuz; gerek eserlerinin fazlalılığı gerek mevzularının çeşitliliği bakımından da dikkati çekmektedir. O, nev'i şahsına münhasır, tam manasiyle orijinal ve gerçekten kudretli bir şair ve nâsirdir.

Onun manzum olarak *Dîvân*, *Gülistân*, *Mesnevî-i Baba Kaygısız* (I–II–III), *Gevher-nâme*, *Minber-nâme*, *Dolap-nâme*, *Terkib-i Bend* ve *Terci-i Bend*'leri; mensur olarak *Budala-nâme*, *Kitâb-ı Miglâte*, *Vücûd-nâme*, *Risâle-i Kaygısız Abdal*; manzum ve mensur karışık olarak ise *Dil-güşâ* ve *Sarây-nâme* vb. eserleri edebiyat dünyamızda mühim bir yer tutmaktadır.

Gazelin Gramer Şekilleri

Nevai'den önce Yunus Emre, Ahmed Fakih Dede (XIII. asrın ikinci yarısı), Ahmed-i Dâî (XIV. asrın ikinci yarısı) ve Kaygusuz Abdal (1341–1444) gibi şairlerin eserlerinde de Çağatay edebiyatına ait pek çok söz varlığı ve gazel bulunmaktadır. Kaygusuz Abdal, Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşamış; eserlerinde daha çok dinî-tasavvufî, millî, ahlâkî ve tarihî konuları işlemiştir. Nesir ve manzum eserlerinde Osmanlı edebiyatının bütün gramer hususiyetlerini mükemmel bir şekilde tatbik etmekle kalmamış, aynı zamanda Eski Türkçe ve Doğu Türkçesinin ses ve şekil hususiyetlerini de maharetle kullanmıştır. Bilhassa Çağatayca (Doğu Türkçesi) isim, masdar, sıfat, zamir ve edatlara eserlerinde fazlasıyla yer vermiştir. Bu bağlamda onun eserlerinin “Doğu Türkçesi” perspektifinden etraflıca incelenmesi ayrı ve derinlemesine bir ilmi çalışmanın konusudur. Biz bu yazımızda böyle geniş çaplı bir inceleme yapmayacağız; sadece **ilk defa tarafımızdan tespit edilen onun Çağatayca bir gazelinin transkripsiyonunu** sunmakla yetineceğiz. Şurası da unutulmamalıdır ki Kaygusuz, Çağatayca olarak yalnızca bu tek gazeli kaleme almamıştır; bilakis bütün eserlerinde Çağataycanın fonetik ve morfolojik hususiyetlerine geniş ölçüde yer vermiştir. Bu hususu somutlaştırmak adına, şairin eserlerinden seçilen birkaç örnek şu şekildedir.

a) Vokal düşmesi: “e-i” değişikliği. [*Keçkenem/kiçkinem, erte/irte, yedi/yidi, erişe/irişe*] . Çağataycada ilk hecedeki “a,e” vokallerinin yuvarlaklaşması. [*esrük/ösrük, ver/ur (Kulak ur bu habere), âşikâre/eşkere, ayrı/ayru*]

b) Düzleşme: Türkçedeki genel düzleşme, çağataycada daha ileri gitmiştir. [*törü/töre, ordu/orda, kimi/kime, begi/bigi, nemü/nime*].

c) Konsonant değişmesi: “b-m” değişikliği meselesinde çağatayca eski Türkçe'den gelen “m” temayülünü devam ettirmiştir: [*ben/men, bunda/munda*]. Bu değişikliği “*Budala-name*”de daha açık görürüz . Çağatayca da “p-f”, “t-d”, “ç-ş”, “g-v” değişikliği de görülür: [*toprak/tofrak, turur/durur, taki/dagi, açti/aşti, keçti/keşti, soğuk/sovuk*] .

“y” düşmesi ve “k-h” değişmesi: [*yılanılan, yakşi/yahşı, bakşı/bahşi, yoksa/yohsal. akşam/ahşam*].

d) İkizleme: Bazi kelimelerde konsonant ikizleşmesi: [*dokuz/tokkuz, sekiz/sekkiz*].

e. Şekil Hususiyetleri:

1. **iyelik Ekleri:** KAYGUSUZ ABDAL'da Çağatayca'nın tesirini gösteren bir başka hususiyet de “iyelik ekleri”dir. Bu da 2. şahıslar *sagır kefli*,

3. şahıslar da yalnız düz şekillidir. [*közüng/sözi, dinin/dinüng, özüng*] .

2. **Sayılar:** Sıra sayı isimleri yapma eki “-nçi, -nçi” şeklinde dâima “ç”lidir. [*üçünçi, törtünçi*].

3. **Zamirler:** Şahis zamirlerindeki “min” ve “sin” yalın şekillerinde açık bir “e-i” değişikliği görülür. [*men/min, sen/sin*] gibi.

4. **İşaret Zamirleri:** İşaret zamirlerinde “bu” ve “mu” yanyanadır. [*bu/mu, bu:pl.bular, mular, olar*].

Belirsizlik zamirlerinde “kimse”nin “kimesne/kimerse” şekli ve “nine”, *özge* “*niceme/neme lazim*” kelimeleri dikkati çekmektedir. [*nice/niçe, öz/özünü*]

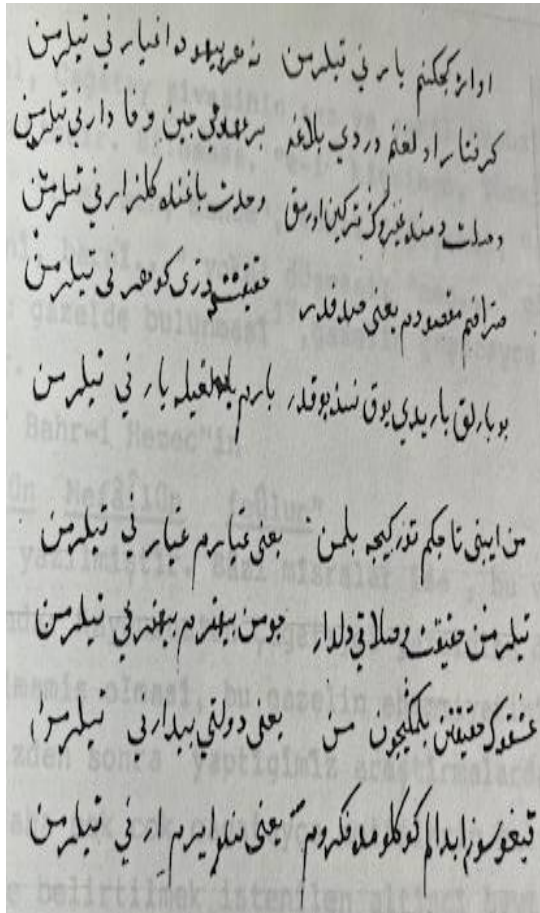
Zaman zarflari arasinda “irten/ irte”, “biltir” gibi şekiller vardır.

5. **Edatlar:** KAYGUSUZ'da çekim edâtları arasında dikkati çeken şekiller şunlardır: [bigi/gibi,dik/gibi, teki/gibi, mesellik/gibi, ara/arasında, tapa/dogru].

6. **Fiil çekimleri:** Kaygısız'ın eserlerinde Çağatayca fiil çekimlerinin bütün formları mevcuttur. Kaygısız Abdal'ın hemen hemen eserlerinin tamamını bir arada toplayan 345 varaklık, 907/1501 tarihli bir yazmayı 1974 yılında Marburg/Almanya Kütüphanesinde bulduk ve çalışmalarımızda bu yazma eseri “Marburg Nüshası” olarak adlandırdık. Daha sonra Doğu Berlin ile Batı Berlin'in birleşmesi sonucunda bütün yazma koleksiyonlarının Berlin'de toplanmasıyla bu eser de bugün Berlin Kütüphanesinde yerini almıştır. Staatsbibliothek'te Ms.or.oct.4044 demirbaş numarasıyla kayıtlı olan bu nüsha, VOHD (*Verzeichnis der Orientalischen Handschriften in Deutschland*) katalogunun XIII. cildinde 424 numarada tavsif edilmiştir. Ancak bu nüsha daha sonra Kastamonu'da İsfendiyar Bey zamanında Derviş Ali Horasânî tarafından da istinsah edilmiştir. Yazmanın 70a-70b varakında şairin dokuz beyitlik Çağatayca bir gazeli ilk defa tarafımızdan tespit edilmiştir.

ALLAADDİN GAYBÎ KAYGUSUZ ABDAL'IN ÇAĞATAYCA GAZELİ

ORİJİNAL METİN

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

1. Âvâre kiçkinem *yârnu tiler men*
Ni her bî-hûde *agyârnu tiler men*

2. Giriftâr olganam derd ü belâga
Bir 'ahdi çın *vefâdârnu tiler men*

3. *Visâl deminde* gayrun terkin urmak
Ehad bâğda gülzârnu tiler men

4. *Sarrâfem* makşûdum ya'nî sadefdür
Hakikat *dürr ü gevherni tiler men*

5. Bu bârlık bâr idi yok nesne yokdur
Baram bârlıg ilebarnı *tiler men*

6. *Men ibn-i Tâcîk'em Türkîce bilmen*
Ya'nî 'ayyâram *'ayyârnu tiler men*

7. Tiler men hakikat *vuslat-ı dildâr*
Bî-hünerem bî-hünerni tiler men

8. 'İşkun hakikatin bilmek için men
Ya'nî devlet-i *bî-dârnu tiler men*

9. *Kayusuz Abdâl'am* könglümde
fikrüm
Ya'nî mende irem *erni tiler men*

Bu gazel, Çağatay şivesinin ses ve şekil hususiyetlerini açıkca göstermektedir. Bilhassa, “*e-i kiçkinem, Türkîce, irem*”, “*a-e: avâre*”, “*b-m: men, mende*”, vokal değişmesi; “*i-i:yârnu, agyârnu, vefadarnı, barnı ...*” vokal düşmesi; “*men ...*” gibi şahıs zamirlerinin bu gazelde bulunması, gazelin çağatayca olduğunu göstermektedir.

Gazel, “Bahr-i Haza”ın “*Mefâ'ilün Mefâ'ilün fe'ûlun*” vezninde yazılmıştır. Bazı mısralar ise bu vezne göre kusurludur. Bugüne kadar Kaygısız Abdal'ın Çağatayca yazdığına veya bu lehçede edebî

ürünler verdiğine dair hiçbir ilmî kayda rastlanılmamış olması, tespit edilen bu gazelin ilmî ve filolojik ehemmiyetini doruk noktasına çıkarmaktadır. Bu mühim keşiften sonra derinleştirilen arşiv ve metin tabanlı araştırmalarımız neticesinde, Kaygısız'ın diğer eserlerinde de sıradan tesadüflerle açıklanamayacak kadar çok sayıda Çağatayca leksik ve morfolojik motifin mevcut olduğu açıkça görülmüştür. Öte yandan, ele aldığımız bu eşsiz gazelin edebî dokusu içerisinde yer alan ve şairin dünya görüşü ile mahlas bilincini yansıtan altıncı beytin derin manası, bugüne kadarki şerh ve tahlil denemelerine rağmen henüz tam olarak aydınlığa kavuşmamış, akademik mahfillerde tartışmaya açık muammalı bir alan olarak kalmıştır. Şairin bu beyitteki lafzî ve tasavvufî muradı hem dönemin dil katmanları hem de yazarın kimlik algısı bakımından etraflıca incelenmeyi beklemektedir.

Yâni:

Men ibn-i Tâcîk'em Türkîce bilmen

Ya'nî 'ayyâram 'ayyârın tiler men

demekle neyi kasetmektedir? Araştırmalarımıza göre Kaygısız, babası itibariyle Alanya Sancak Beyi Hüsameddin Mahmud Bey Karamanoğullarındandır; annesi itibariyle de Anadolu Selçuklularına dayanmaktadır.

Gazel, ayrıca Batı Türk Dünyası ile Doğu Türk Dünyası arasındaki kültür bütünlüğü münasebetlerinin derecesini de açıkça aksettirmektedir. Bu da gösteriyor ki, **Kaygusuz Abdal**'ın eserlerinde **Orta Asya Edebiyatı'na** âit pekçok motifleri bulmak mümkündür. Onun eserlerinde **Uygurca “alda-, anaru, arîş, bay, don, esrik, kaki-, karabaş, kimiş-, mundak, ög, öküş, öndün, özge, tamu, töre, ugri, üstün vb”** gibi kelimelere de rastlamaktayız. Bu kelimelerin ve söz varlığının kullanılması, sadece kelime hazinesi bakımından değil, aynı zamanda tasavvufî ve kültürel köklerin ortaklığı açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Zira bu durum, Anadolu tasavvuf edebiyatının temellerinin atıldığı dönemde dahi Doğu Türkistan ve Orta Asya coğrafyasından beslendiğini, Türk dilinin ve kültürünün coğrafi sınırları aşarak nasıl kesintisiz bir bağla devam ettiğini somut bir şekilde gözler önüne sermektedir. Ayrıca *Divânu Lugâti't-Türk*'deki bazı atasözleri, deyimler ve kalıplaşmış ifade kalıpları da Kaygusuz Abdal'da aynı şekliyle ve işlevle varlığını sürdürmektedir; bu da Türk dilinin tarihî derinliği içerisindeki diyalektik ve leksikolojik devamlılığın en açık kanıtlarından biridir. Halk edebiyatının ve tasavvufî düşüncenin nesilden nesile aktarılan bu asırlık söz hazinesi, Kaşgarlı Mahmud'un kaydettiği Karahanlı dönemi Türkçesi ile XV. asır Anadolu sahası tasavvufî dili arasındaki sarsılmaz köprüyü gözler önüne sermektedir. Söz konusu kalıpların yüzyıllar boyunca coğrafi mesafelere ve lehçe farklarına rağmen mahiyetini koruması, Türk milleti ve medeniyetinin ortak estetik algısının, hafızasının ve zihniyet dünyasının ne denli köklü ve yekpare bir temele dayandığını ispatlamaktadır.

Divân-i Lügati't-Türk'deki:

“Kalin kaz kilavuzsuz bolmas”

Yunus Emre'de:

“Hiç kılavuzsuzın kuşlar mı uçar?”

Kaygusuz Abdal'da

'Kılavuzsuz kuş uçmaz' gecmektedir.

Yunus Emre

***Kil gibi köprü gerersin geç deyu
Gel seni sen duzagından seç deyu***

Kaygusuz Abdal

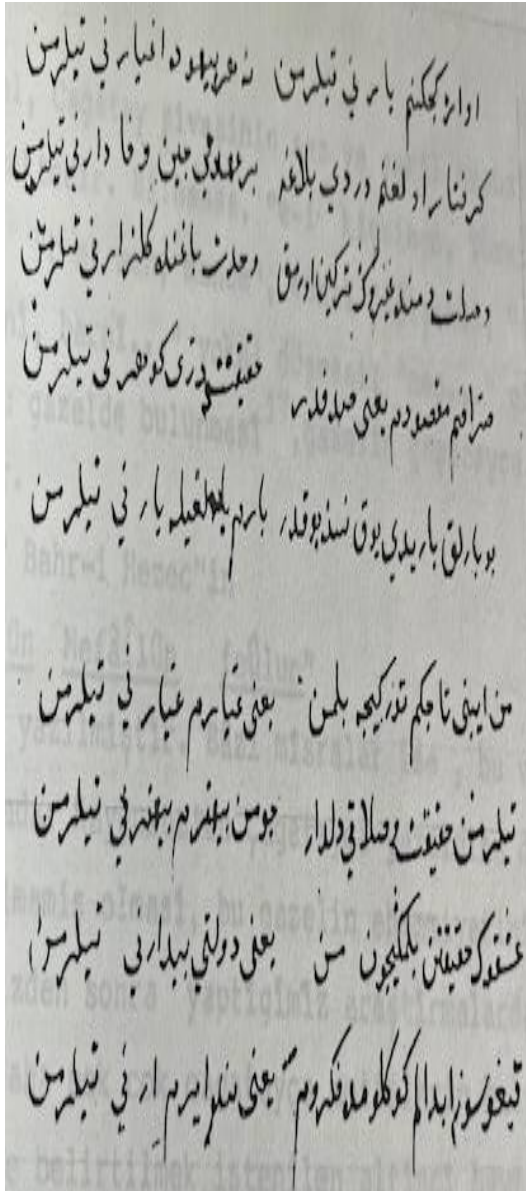
***Kildan ince köprü yaratmışsın
Gelsün kullar geçsün
deyu
Hele biz şöyle
duralım
Yiğit isen geç a Tanrı***

Dede Korkut'daki

***Yücelerden yücesin Yüce Tanrı
Kimse bilmez nicesin görklü Tanrı***

Kaygusuz Abdal'da

Yücelerden yüce gördüm,
Erbabsın sen koca Tanrı
Alim okur kelâm ile
Sen okursun hece Tanrı

KAYGUSUZ ABDAL'IN**ORİGINAL UND DEUTSCH AUS TÜRKİSCH CHAGATEIHISCHE GHAZEL****ÇAĞATAYCA GAZEL****DEUTSCH AUS TÜRKİSCH**

Ich bin ein heimatloser Wanderer und suche den
Freund,
Nicht irgendeinen fremden Schwätzer suche
ich.

Ich leide am Schmerz, mitteilen zu müssen:
Ich suche einen Treugesinnten für ein Bündnis.

Um der Verbindung willen alles andere
aufgebend;
Ich bin Geldwechsler, mein Ziel ist eine Muschel,

Die suche des Juwel der Wahrheit.
Dies Wesen war vorhanden; es ist nicht ein
Nichts.

Ich komme und suche mit meinem Wesen das
Vorhandene
Ich bin Tadjike, Türkisch verstehe ich nicht.

Ich suche in Wahrheit die Verienigung mit
dem Geliebten.

Doch da ich ohne Künste bin, suche ich einen,
der ohne Künste ist.

Um die Wahrheit der Liebe zu erfahren bin ich
da,

Will sagen, ich suche das wache Glück.

Kasygusuz Abdal bin ich, mein Denken wohnt
im Herzen.

Ich bin ein Mensch und suche den mwnschen.

Sonuç

Belirtmek gerekir ki, Orta Asya'nın *kültürü, sanatı, inancı, teknolojisi, mimarisi, edebiyatı, dili, millî ve manevî değerleri* Anadolu sahası için de son derece mühimdir. Zira Anadolu coğrafyası, Türkistan coğrafyasının bu köklü kültürel değerlerini aynen benimsemiştir. Nitekim ilk dönemlerden itibaren, özellikle dil bağlamında Çağatay Türkçesinin de Anadolu'da kendine has bir yer edindiği görülmektedir. Bu durumun Anadolu sahasındaki ilk ve en somut örneklerinden biri Kaygısız Abdal'dır. Çünkü Kaygısız'ın külliyyatı, yalnızca müstakıl Çağatayca gazeliyle değil, aynı zamanda "Çağatay söz varlığı" bakımından da oldukça zengindir.

Malûm olduğu üzere, tarihin erken devirlerinde günümüzdeki modern iletişim ve ulaşım imkânları (telefon, faks, gazete, e-posta, radyo, tren, otobüs, uçak, vapur vb.) mevcut değil idi.

Yalnızca üç temel ulaşım güzergâhı bulunmaktaydı: İpek Yolu, Baharat Yolu ve Hac Yolu. Bu seyahatler ve nakiller ise deve ve at türünden hayvanlar vasıtasıyla gerçekleştirilmekteydi. Bu çerçevede Anadolu insanı; Ahmed Yesevî'nin *Dîvân-ı Hikmet*'ini, Dede Korkut hikâyelerini ve *Manas* destanının aslî metinlerini ilk başta doğrudan görmemiş olsa dahi, bunları ezbere okuyan ve bu eserleri halka aktaran pek çok "hikmetli şahsiyet" vasıtasıyla haberdar oluyordu. Benzer şekilde, 1072 yılında Orta Asya'da, Balasagun'da kaleme alınan *Dîvânü Lugâti't-Türk* ile *Kutadgu Bilig*'in aslî nüshalarını da Anadolu'daki ilim adamlarımız ilk başta görmemiş, ancak bu eserlerin varlığından ve muhtevasından haberdardılar. Nitekim bu eserlerin asıl nüshalarının Anadolu'ya ancak 1916'lı yıllarda ulaşabildiği bilinmektedir.

Yine XV. asır Orta Asya'sında yaşayan Nevâî'nin hamselerinden Anadolu'nun mühim şairlerinden Ahmed Paşa haberdar idi ve onun gazellerini ezbere okuyordu; aynı şekilde Orta Asya'da yaşayan Nevâî de Ahmed Paşa'nın gazellerini ezbere bilmekteydi. Elde matbu metinler veya kopyalar yoktu, lakin özlü ve hakiki bir ilmî bilgi akışı mevcuttu. Peki, bu bilgileri nasıl ve nereden öğreniyorlardı? Kanaatimizce bu aktarım, İpek ve Baharat yollarının yanı sıra Mekke ve Medine'deki "Kültür Aktarım Merkezi" vasıtasıyla sağlanıyordu.

Mekke ve Medine'de hac mevsiminde bir araya gelerek bilgi alışverişi merkezini oluşturan Türk-İslam ilim insanları, ilerleyen asırlarda özellikle VII. yüzyıldan itibaren Türklerin yaşadığı coğrafyalarda İslamlaşma süreci tamamlandıktan sonra Horasan, Maverâünnehr, Harezm ve benzeri bölgelerde medreseler ve kültür merkezleri inşa etmişlerdir. Bu merkezlerde fen, ekonomi, tıp, astronomi, mimari, sanat, matematik, felsefe, edebiyat, Türkçe, tasavvuf ve ilâhiyat gibi pek çok ilim dalında dünyaya yön veren Türk âlimleri yetişmiştir. Nitekim Mirza Uluğ Bey'in asistanı Ali Kuşçu'nun Fatih Sultan Mehmed tarafından İstanbul'a davet edilmesi, Anadolu'da yepyeni bir Türk-İslam mimari ve ilmî uyanışının doğmasına zemin hazırlamıştır.

Harezm, Hive Hanlığı ve günümüz Özbekistan coğrafyasında neşvünema bulmuş olan ilim ve medeniyet birikimi, Anadolu Türkçesi ile Çağatay Türkçesini "*Kaygısız Abdal-Nevâî ve Çağatay Türkçesi*" birleşkesinde harmanlamış; böylece Türk kültür ve edebiyatının sarsılmaz bütünlüğünü gözler önüne sermiştir.

Iqtiboslar/Сноски/References

1. Ergin M. Doğu Türkçesi // Türk Dünyası El Kitabı. — Ankara, 1976. — S. 291.
2. Erarslan K. Seydi Ali Reis'in Çağatayca Gazelleri // Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (TDED). — C. XVI. — İstanbul, 1968. — S. 41–54.
3. Köprülü M.F. Çağatay Edebiyatı // İslâm Ansiklopedisi. — C. 3. — İstanbul, 1977. — S. 270–323.
4. Sertkaya O.F. Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri // Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (TDED). — C. XVIII. — İstanbul, 1970. — S. 133–138.
5. Sertkaya O.F. Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Gazelleri, II // Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (TDED). — C. XIX. — İstanbul, 1971. — S. 177–184.
6. Sertkaya O.F. Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri III: Uygur Harfleri ile Yazılmış Bazı Manzum Parçaları I // Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (TDED). — C. XXI. — İstanbul, 1973. — S. 157–184.
7. Sertkaya O.F. Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri IV // Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi (TDED). — C. XXII. — İstanbul, 1977. — S. 169–289.
8. Güzel A. Kaygusuz Abdal. — Ankara, 1981. — 356 s.
9. Güzel A. Kaygusuz Abdal'ın Mensur Eserleri. — Ankara, 1983. — 210 s.
10. Güzel Abdurrahman. Şehzâde Alaaddin Gaybi Kaygusuz Abdal Külliyyatı. — Ankara: TDK, 2023. — S. 362–363.
11. Kocatürk V.M. Türk Edebiyatı Târihi. — Ankara, 1979. — S. 22.
12. Ms.or.oct.4044, Staatsbibliothek, Marburg, v. 70a-70b (VOHD, XIII, Nr. 424).

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ АЛИШЕР НАВОИЙ
INTERNATIONAL JOURNAL ALISHER NAVOIY

“ALISHER NAVOIY” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

“Alisher Navoiy” xalqaro jurnali O‘zbekiston Respublikasi OAK ro‘yxatiga kiritilgan. Shuningdek, Crossref.org tizimiga ham kiritiladi hamda har bir maqolaga DOI raqami beriladi.

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 10-15 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- maqolalar o‘zbek, turk, tojik, rus, ingliz, fransuz tillarida qabul qilinadi;
- maqolaning tarkibiy tuzilishi IMRAD formatida rasmiylashtirilishi kerak;
- maqola Times News Roman shriftida, 12 kattalikda, 1 intervalda tayyorlanadi;
- havola(snokalar)lar katta qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi [Mo‘minov 2020: 25] shaklida keltiriladi;
- maqola tomonlari chap: 2 sm, o‘ng: 2 sm, yuqori va quyi: 2 sm;
- maqolalar plagiatga qarshi tekshiriladi;
- jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Tel.: +99891 527 68 22

Telegram ID: +998915276822

E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ИНФОРМАЦИОННОЕ ПИСЬМО МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА “АЛИШЕР НАВОИЙ”

Международный журнал “Алишер Навои” включен в список ВАК Республики Узбекистан. Он также будет включен в систему Crossref.org, и каждой статье будет присвоен номер DOI.

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ:

- Объем статьи: около 10-15 страниц;
- статьи принимаются на узбекском, турецком, таджикском, русском, английском и французском языках;
- структура статьи должна быть оформлена в формате IMRAD;
- шрифт текста – Times New Roman; размер – 12 пунктов; межстрочный интервал – 1;
- сноски приводятся в квадратных скобках с указанием фамилии автора – года издания – страницы [Мўминов 2020: 25];
- параметры страницы: слева 2 см, справа 2 см, сверху и снизу по 2 см;
- статьи проверяются на плагиат;
- в одном номере журнала публикуется только 1 статья автора.

НАШИ КОНТАКТЫ:

Тел.: +99891 527 68 22

Telegram ID: +998915276822

E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

“ALISHER NAVOI” INTERNATIONAL JOURNAL INFORMATION LETTER

“Alisher Navoi” International Journal is included in the list of HAC of the Republic of Uzbekistan. It will also be included in the Crossref.org system, and each article will be assigned a DOI number.

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- The article should be presented in 10-15 pages;
- articles are accepted in Uzbek, Turkish, Tajik, Russian, English, French;
- the structure of the article should be in the IMRAD format.
- the article should be prepared in Times New Roman font, 12 sizes, 1 space;
- references are given in parentheses in the form of the author’s name – date of publication - page [Muminov 2020: 25];
- sides of the article left: 2 cm, right: 2 cm, top and bottom: 2 cm;
- articles will be checked against plagiarism.
- only 1 article by the author is published in 1 issue of the journal.

CONTACT ADDRESS:

Phone: +99891 527 68 22

Telegram ID: +998915276822

E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru